

Les ceràmiques pretalaiòtiques d'Ariant (Pollença) al "University Museum of Archaeology and Antropology of Cambridge"

CELIA TOPP

LLUÍS PLANTALAMOR MASSANET

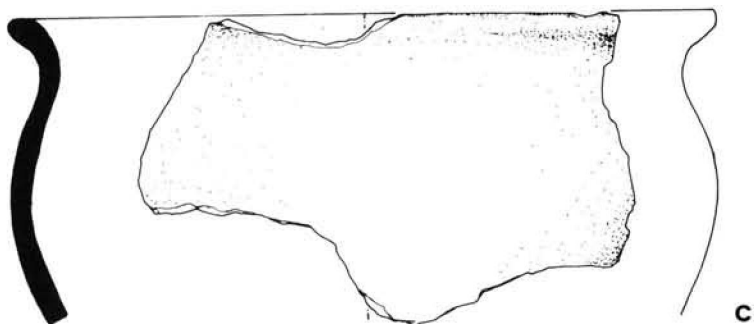
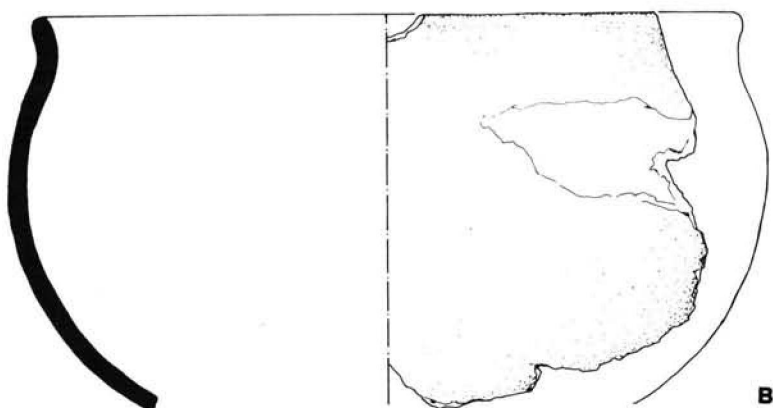
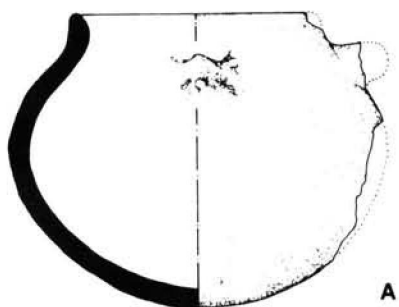
L'any 1987, en una visita al Museu arqueològic i antropològic de la Universitat de Cambridge per a estudiar els materials de les excavacions de Menorca de Margaret A. Murray, tenguérem l'oportunitat de documentar una sèrie de materials procedents d'Ariant, prop de Pollença, segons consta a l'etiqueta del contenidor nº 2.787.

De l'existència d'aquests materials ja en teníem notícies, proporcionades per E. Hertz (col·laborador del Museu de Deià a la segona meitat dels anys 70). Foren recollits, pel que sembla, per W.J.H. Foster (o tal volta W.K.F. Foster) com es desprèn d'una nota no datada manuscrita a un foli deteriorat.

També segons aquesta nota pareix que aquest Sr. Foster recorregué Mallorca abans del canvi de segle i en concret visità els següents jaciments: Es Pujols (Artà), Cala Sa Nau, S'Alzinar de Ses Païsses, Son Sunyer, Son Oliver, Son Fullana, Es Rafal i Sa Canova (de la que no recorda la seva situació i que pensa està prop de Palma). Sembla ser que en aquests indrets havia recollit anteriorment alguns materials, que feia mesos havien estat lliurats a la direcció del Museu de Cambridge quan es va fer efectiva la donació dels materials d'Ariant.

Com ja hem comentat, no tenim una data segura pel viatge de Foster, tot i que sembla s'ha de situar abans dels anys 90 del segle XIX. Si això es pogués comprovar, seria un exemple clar d'aquests primers viatgers nòrdics ja amb interessos en matèries científiques concretes, i en aquest cas l'arqueologia.

No tenim altra notícia d'aquest viatge, i estudis recents con el de Fiol Guiscafré (*FIOL GUISCAFRE, J.M. 1992*) no el citen, però podria representar l'obertura de les línies investigadores d'altres compatriotes seus com foren Hemp (*HEMP, W.J. 1927. HEMP, W.J. 1932*), Chamberlin (*CHAMBERLIN, F. 1927*) i Murray (*MURRAY, M.A. 1934. MURRAY, M.A. 1932. MURRAY, M.A. 1938*), ja a la primera meitat del segle actual.

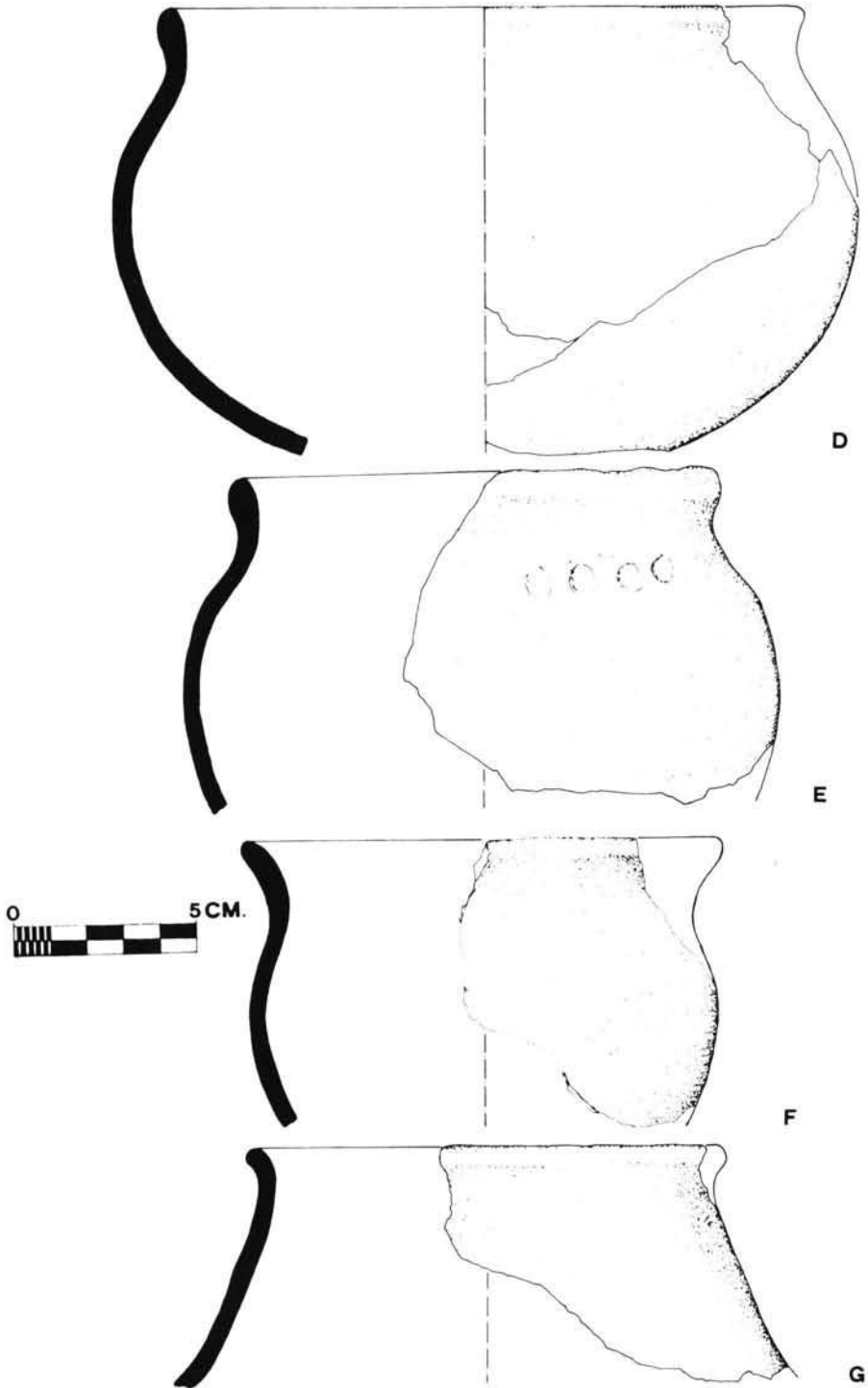
Està clar que Foster no actuà en solitari, si observam els llocs visitats, molt dispersos, i tenim presents les dificultats de transport a l'època. Una estada mínima a l'àrea d'Ariant, la localització del jaciment i els treballs de recollida dels materials no es podrien dur a terme sense coneixences a l'illa.

DESCRIPCIÓ DEL JACIMENT

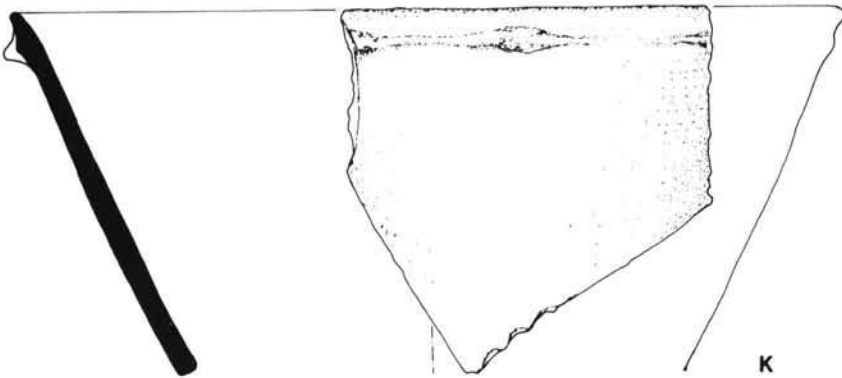
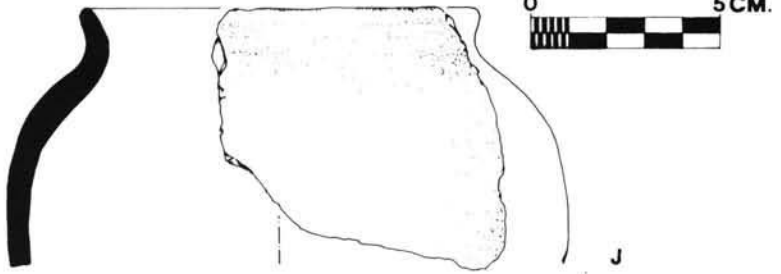
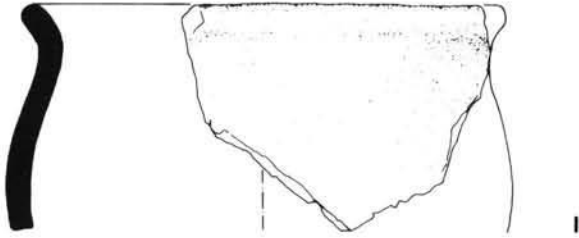
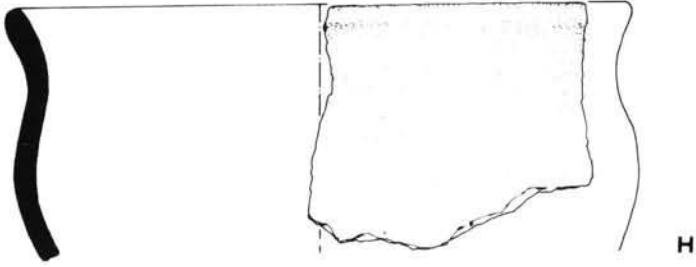
Segón C. Veny (*VENY, G.M.SS.CC. 1953. Pg. 35-39, VENY, C. 1968. Pg. 307-311*) la cova és un forat natural retocat a la roca, que es troba al final d'un caminó de cabra i és de difícil accés. També seguint aquest autor es desprén que al seu interior el material estava remogut quan inicià l'estudi de la cova. Aquest fet confirma indirectament la recollida prèvia de materials objecte del present estudi.

INVENTARI DELS MATERIALS

- a. Fragment de la part lateral d'una olla globular de boca lleugerament diferenciada i anses perforades verticalment per a la suspensió. Fang gris porós amb desgreixant càlcic.
Dimensions: 0,076 m. alt., 0,066 m. diàm. boca, 0,10 m. diàm. màx.
- b. Fragment d'olla globular de coll lleugerament diferenciat. Fang gris i marró molt porós i degradat a l'exterior, amb desgreixat d'arena fina.
Dimensions: 0,188 m. diàm. boca, 0,300 m. diàm. màx.
- c. Fragment d'olla globular de vora lleugerament diferenciada i oberta.
Fang gris i desgreixant d'arena.
Dimensions: 0,188 m. diàm. boca, 0,188 m. diàm. màx.
- d. Dos fragments de una olla globular. Fang gris amb tonalitats ocres per la coccio i desgreixant gruixut calcari.
Dimensions: 0,177 m. diàm. boca, 0,205 m. diàm. màx.
- e. Fragment d'olla globular, de vora oberta amb decoració de doble ditada als costats d'un mugró central. De fang gris amb desgreixant d'arena.
Dimensions: 0,136 m. diàm. boca, 0,164 m. diàm. màx.
- f. Fragment d'una olla globular de vora oberta i fang gris i marró amb desgreixant d'arena.
Dimensions: 0,134 m. diàm. boca, 0,128 m. diàm. cos.
- g. Fragment de la part superior d'una olla possiblement carenada i de vora lleugerament oberta. De fang gris compacte, amb desgreixant fi, i brunyit a l'exterior.
Dimensions: 0,132 m. diàm. boca, 0,171 m. diàm. carena.
- h. Fragment d'olla globular de vora recta i oberta. Fang gris i desgreixant càlcic gruixut.
Dimensions: 0,164 m. diàm. boca, 0,164 m. diàm. màx.

- i. Fragment d'olla globular de vora oberta. Fang ocre i marró fosc amb desgredant gruixut d'arena.
Dimensions: 0,128 m. diàm. boca, 0,133 m. diàm. màx.
- j. Fragment d'olla globular de vora recta. Fang gris clar a l'interior amb desgredant fi.
Dimensions: 0,105 m. diàm. boca, 0,147 m. diàm. màx.
- k. Fragment d'un vas troncocònic decorat amb un cordó horitzontal amb lleugers estrangulaments digitals. Fang gris compacte i desgredant fi.
Dimensions: 0,218 diàm. boca.
- l. Fragment d'un vas globular de vora lleugerament diferenciada i recta. Fang amb desgredant d'arena lleugerament espatulat a les dues cares.
Dimensions: 0,178 m. diàm. boca, 0,170 m. diàm. màx.
- m. Fragment d'una vora recta i plana, amb un cordó lleugerament diferenciada corresponent a un gran vas en forma de bota. Fang negre amb desgredant gruixut.
Dimensions: 0,486 m. diàm. boca.
- n. Fragment d'una olla troncocònica decorada amb mugrons horitzontals dels que en resta un. Fang gris i marró amb desgredant d'arena gruixuda.
Dimensions: 0,230 m. diàm. boca.
- o. Fragment d'una olla globular de vora lleugerament diferenciada i recta. Fang gris amb desgredant d'arena.
Dimensions: 0,132 m. diàm. boca, 0,132 diàm. màx.
- p. Fragment d'una olla globular de vora lleugerament diferenciada i recta. Fang gris amb desgredant d'arena.
Dimensions: 0,085 m. diàm. boca, 0,141 m. diàm. mà.
- q. Fragment d'olla globular de vora oberta. Fang gris marró amb desgredant fi.
Dimensions: 0,145 m. diàm. boca, 1,165 m. diàm. màx.
- r. Fragment d'olla globular de vora recta. Fang negre amb desgredant fi, porós i espatulat.
Dimensions: 0,124 m. diàm. boca, 0,125 m. diàm. màx.
- s. Fragment d'olla globular de coll lleugerament diferenciada i romput. Fang gris amb desgredant gruixut, color ocre a l'exterior i gris a l'interior.
- t. Fragment d'olla globular de vora recta. Fang negre amb desgredant d'arena fina, espatulat a les dues cares.
Dimensions: 0,175 m. diàm. boca, 0,206 m. diàm. màx.
- u. Dos fragments, possiblement pertanyents a un mateix vas troncocònic, de parets rectes i obertes, decorat amb mugrons horitzontals per debaix de la vora. Fang marró fosc, negre a l'interior, amb desgredant fi.
Dimensions: 0,260 m. diàm. boca.
- v. Fragment d'olla globular de vora lleugerament diferenciada i recta. Fang gris i ocre a l'interior, molt degradat.
Dimensions: 0,174 m. diàm. boca, 0,188 m. diàm. màx.

- w. Fragment d'un vas globular de vora oberta amb decoració de mugró a l'esquena. Fang amb desgreixant fi, molt porós, de color gris ocre a l'exterior per efecte de la cocció.
Dimensions: 0,130 m. diàm. boca, 0,190 m. diàm. mà.
- x. Fragment d'un vas troncocònic de parets rectes i obertes amb un cordó horitzontal del que surten protuberàncies en forma de mugrons horitzontals. Fang gris amb desgreixant fi.
Dimensions: 0,223 m. diàm. boca.
- y. Fragment d'una olla globular de vora oberta. Fang gris amb desgreixant d'arena, espatulat a l'exterior.
Dimensions: 0,212 m. diàm. boca, 0,204 m. diàm. cos.
- z. Fragment d'un vas globular de vora recta i oberta. Fang gris molt porós amb desgreixant d'arena.
Dimensions: 0,175 m. diàm. boca, 0,181 m. diàm. màx.
- z'. Fragment d'un vas globular de vora recta. Fang negre compacte amb desgreixant fi, allisat a les dues cares encara que molt degradat a l'exterior.
Dimensions: 0,142 m. diàm. boca 0,145 m. diàm. màx.

MARC CULTURAL I CRONOLÒGIC

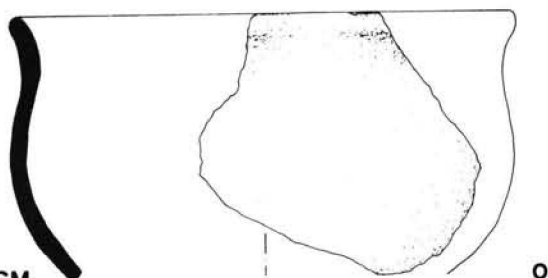
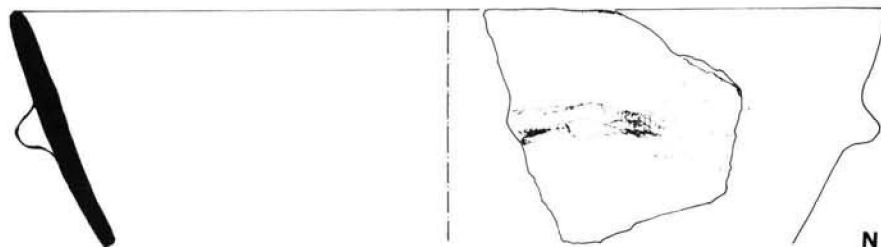
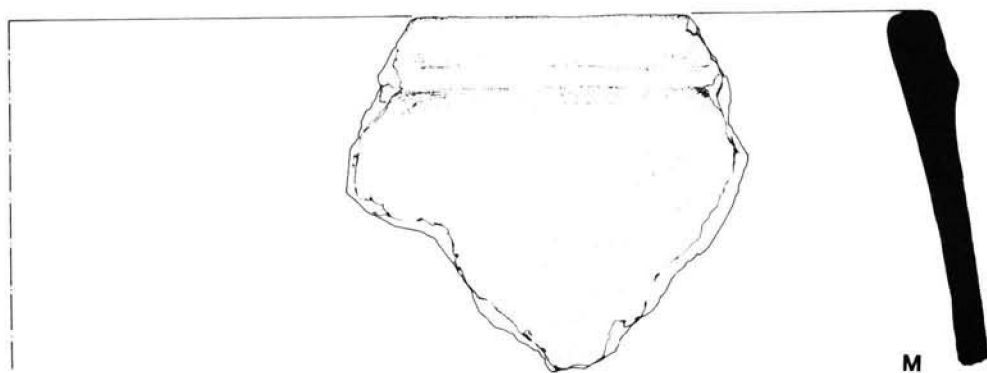
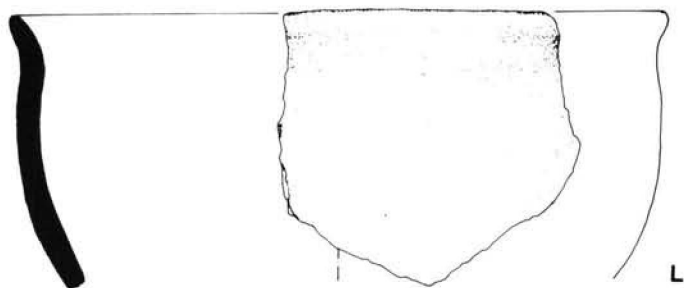
Per la seva tipologia, tot el material descrit entra completament en el context funerari de les ceràmiques llises del pretalaiòtic malloquí. Aquest material és freqüent tant en enterraments en coves naturals, com en hipogeu excavats a la roca (especialment calcoarenites terciàries i quaternàries).

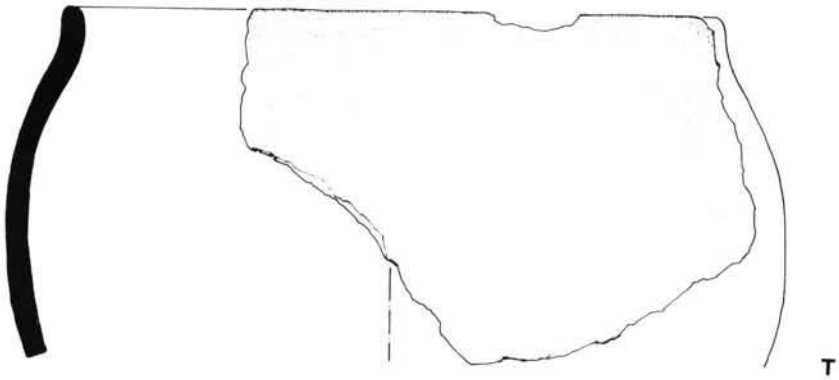
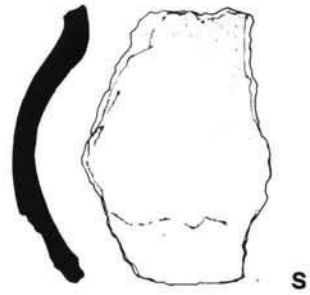
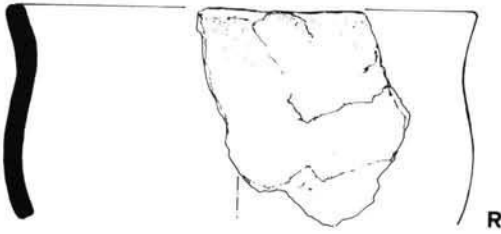
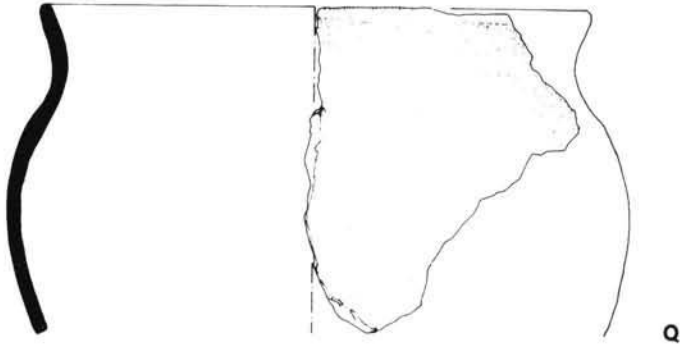
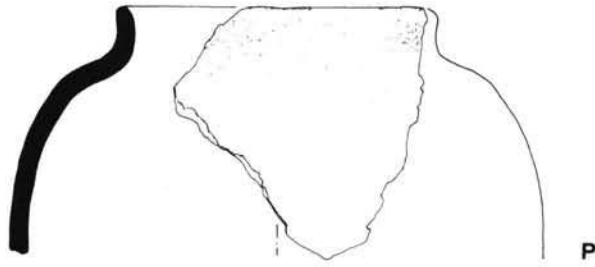
Presenta trets comuns amb altres ceràmiques també llises pretalaiòtiques de l'illa trobades en contextes de ceràmiques incises tant del grup A com del B. Aquests trets comuns ens fan pensar que és possible certa coexistència en un mateix moment de distints subgrups, el que ens du a creure que és probable que en un futur s'hagi de revisar el concepte de les possibles línies evolutives.

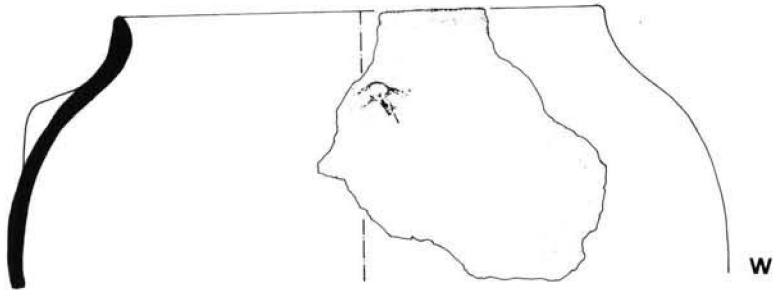
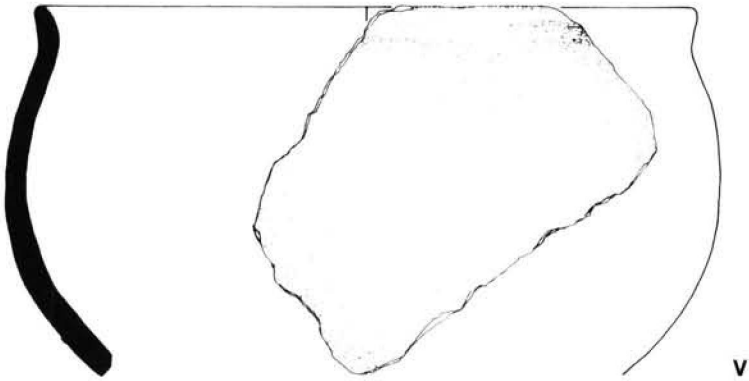
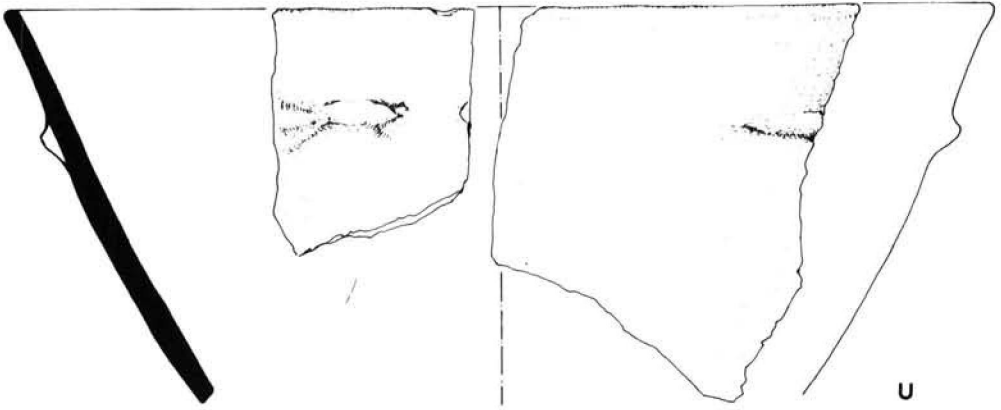
En cap moment es pretén negar l'evolució, que sembla evident tot i aquesta possible coexistència de distints grups, però volem apuntar el fet també probable que es doni una varietat geogràfica (que surt de l'àmbit de aquest estudi concret).

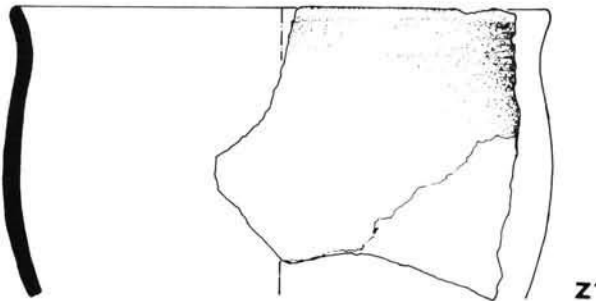
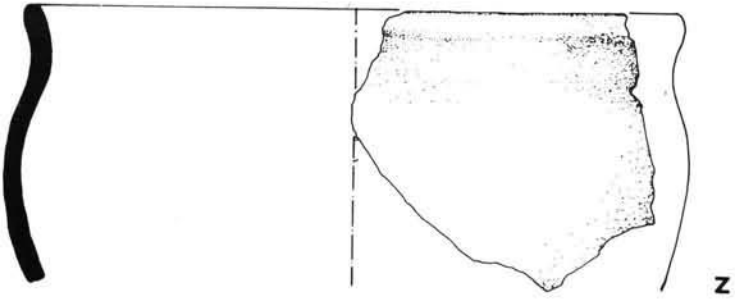
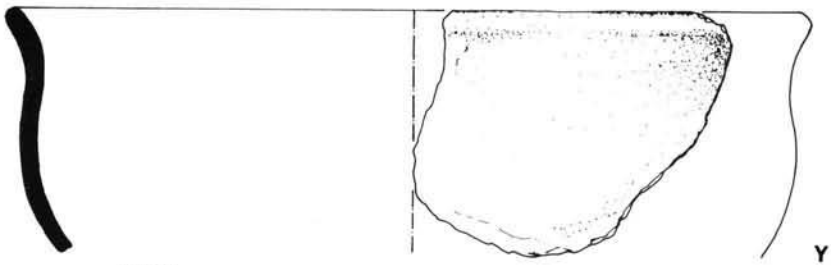
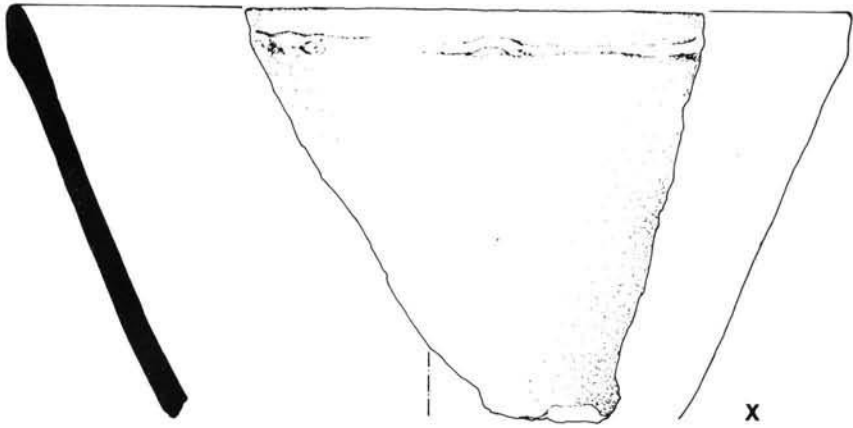
Observam que tots els fragments estudiats, tret del tros siglat amb la lletra m, són de vasos de tamany mitjà o reduït, i responen a les formes esfèriques i globulars o a formes troncocòniques, tret del fragment g que probablement és d'una olla carenada. Això confirma la funció funerària del jaciment.

Aquesta monotonia tipològica, la falta d'elements decoratius tret de petits mugronets i qualche esporàdic cordó, ha fet moltes vegades pensar en una manca de personalitat cultural. Pensam ben al contrari que aquesta manca de decoració ja és un tret cultural definitori.

El fragment m molt probablement pertany a una peça en forma de bota i el seu gran tamany ens indica que es tracta d'un contenidor. La localització d'un exemplar reconstruïble a Son Matge (ROSSELLÓ BORDOY, G. I WALDREN, W.H. 1973, P. 43), permet veure quina era la seva forma que tot i ser poc freqüent no es pot dir que fos desconeguda fins el moment (CAÑIGUERAL, J. 1951. CAÑIGUERAL, J. 1952). Aquesta forma està així mateix ben documentada al pretalaiòtic menorquí i a la cultura de la Fontbouïse (a la fase calcolítica de l'oest del Ròdan) (ARNAL, J., LORBLANQUET, M. I PEYROLES, D. 1966).

Cronològicament pensam que s'han de situar aquestes ceràmiques en una fase calcolítica i del bronze inicial, en un moment anterior a l'establiment de la cultura talaiòtica i coexistent amb les ceràmiques anomenades incises A i B. No pensam que el fet que es tracti de ceràmiques llises les defineixi cronològicament, ja que tot i la relativa abundància de dades cronològiques absolutes de la fase pretalaiòtica, en cap cas s'han proporcionat dades per aquest grup de ceràmiques.

CONCLUSIÓ

Encara sabem poc de Foster, però podem dir que es tracta d'un viatger nòrdic a la Mediterrània ja amb interessos científics definits.

La dificultat de transport i l'observació dels llocs visitats, amb recollida de material, fa suposar que tenia contactes personals a l'illa.

Tot i lamentant que els materials abandonassin l'illa, hem de felicitar-nos de que fossin dipositats al "University Museum of Archaeology and Anthropology of Cambridge", on gràcies a les facilitats donades per M.D. Cra'ster han pogut ser estudiats.

Aquestes materials amplien la documentació de que disposam del pretalaiòtic mallorquí, dins el context de les ceràmiques llises, ben conegudes als hipogeus excavats però també a les coves naturals com Son Maiol, Es Corral des porcs, i recentment Martorellet.

BIBLIOGRAFIA

- Arnal, J. Lorblanquet, M. i Peyrolles, D.: Fouilles dans le gisement de Fontbouïsse. (Villavielle, Gard) *OGAN* nº 105-106. Rennes 1966.
- Cañigueral, J.: Los primeros habitantes de Mallorca. La cueva de Sa Canova d'Ariany. *Iberica* XIII. Barcelona 1951.
- Chamberlin, F.: *The Balearics and their Peoples*. London 1927.
- Hemp, W.J.: Some Rock-Cut tombs and habitation caves in Mallorca. *Archaeologia* 76. Oxford 1927.
- Hemp. W.J.: The Navetas of Menorca. *The Antiquaries Journal* 12. London 1932.

- Fiol Guiscafre, J. M.: *Descobrint la Mediterrània. Viatgers anglesos per les Illes Balears i Pitiüses el Segle XIX*. Palma de Mallorca 1992.
- Murray, M.A.: *Cambridge excavations in Minorca. Sa Torreta*. London 1934.
- Murray, M.A.: *Cambridge excavations in Minorca, Trapucó Part I*. London 1932.
- Murray, M.A.: *Cambridge excavations in Minorca. Trapucó. Part II*. London 1938.
- Rosselló Bordoy, G. i Waldren, W.H.: *Excavaciones en el abrigo del bosque de Son Metge Valdemossa, Mallorca*) N.A.H. Prehistoria II. Madrid 1973.
- Veny, G. M.SS.CC.: *La cueva de Ariant*. B.S.A.L. XXXI. Palma de Mallorca 1953. pg. 35-39.
- Veny, C.: *Las cuevas sepulcrales del bronce antiguo de Mallorca*. Madrid 1968. Pag. 307-311.